

„Wychowanie w Rodzinie” t. XXX (4/2023)

nadesłany: 30.11.2023 r. – przyjęty: 18.12.2023 r.

Ewa NOWICKA*

Edukacja medialna wobec zagrożeń w cyfrowym świecie dziecka

Media education on threats in the digital world of the child

Abstrakt

Wprowadzenie. Dynamiczny rozwój mediów elektronicznych, z których codziennie korzystają dzieci i młodzież, uzasadnia potrzebę edukacji medialnej praktykowanej w domu przez rodziców, a następnie przez nauczycieli w szkole. Rosnąca popularność i atrakcyjność mediów oraz swobodny dostęp do nich przez najmłodszych nakładają dodatkowe obowiązki na rodziców w procesie wychowania. To oni są – i powinni być – pierwszymi nauczycielami i wychowawcami, którzy stopniowo będą wprowadzać swoje dziecko w świat mediów. Udział rodziców i nauczycieli w wychowaniu medialnym dziecka jest szansą na zapobieganie zagrożeniom medialnym, na budowanie świadomości i dojrzałości w prawidłowym odbiorze mediów oraz poprawnym ich wykorzystaniu w zabawie i nauce. **Cel.** Opracowany artykuł ma na celu przedstawić najistotniejsze i najczęściej występujące zagrożenia medialne, które mają poważny wpływ na prawidłowy rozwój dziecka. W arty-

---

* e-mail: E.Nowicka@kmti.uz.zgora.pl

Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki, al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra, Polska

University of Zielona Gora, Faculty of Social Sciences, Institute of Pedagogy, al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra, Poland

ORCID: 0000-0003-3241-4921

kule zostały podkreślone również znaczenie i konieczność edukacji medialnej w najbliższym środowisku dziecka.

Materialy i metody. W artykule zastosowano przegląd poglądów i założeń wyjaśniających istotę wybranych zagrożeń i niebezpieczeństw medialnych oraz przekonań podkreślających potrzebę praktykowania edukacji medialnej. Autor proponuje również rozwiązania edukacyjno-wychowawcze w ramach edukacji medialnej realizowanej przez rodziców i nauczycieli.

Słowa kluczowe: rodzina, dziecko, szkoła, nauczyciel, wychowanie, media, zagrożenia medialne, edukacja medialna.

Abstract

Introduction. The dynamic and continuous development of electronic media, which is actively used by children and young people, justifies the need for media education practiced at home by parents, and by teachers at school. The growing popularity and attractiveness of the media, and free access to it by the youngest, imposes additional obligations on parents in the process of child rearing. They are and should be the first teachers and educators who will gradually introduce their children to the world of media. The involvement of parents and teachers in the media education of the child is an opportunity to prevent media threats and to build awareness and maturity in the correct perception of the media and its correct use in play and learning.

Aim. The developed article aims to present the most important and most common media threats that have a serious impact on the proper development of the child. The article also emphasizes the importance and necessity of media education functioning in the immediate environment of the child.

Materials and methods. The article uses an overview of views and assumptions explaining the essence of selected threats and dangers of the media and beliefs emphasizing the need to practice media education. The author also proposes educational solutions as part of media education carried out by parents and teachers.

Keywords: family, child, school, teacher, upbringing, media, media threats, media education.

Wprowadzenie

Szybki i dynamiczny rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych z jednej strony niesie wiele korzyści i nowych możliwości, z drugiej – wiąże się z wieloma niebezpieczeństwami, które bardzo często dotyczą dzieci i młodzieży. Takich potencjalnych zagrożeń, związanych z nowoczesnymi technologiami, jest bardzo wiele (Pyżalski,

2011). Ponieważ pojawiają się one coraz częściej, konieczne są starania rodziców w kierunku nabywania kompetencji medialnych przez najmłodszych użytkowników mediów. Według Joanny Juszczyk-Rygałło (2015) właśnie ta grupa dzieci powinna być objęta procesem preedukacji medialnej.

Kluczową rolę w przygotowaniu dzieci do korzystania z mediów pełnią rodzice, kolejnym istotnym ogniwem w procesie edukacji medialnej są nauczyciele, wspierający rozwój umiejętności medialnych i krytycznego myślenia u uczniów (Dusza, 2012). Im wcześniej rodzice i nauczyciele będą rozwijali umiejętności medialne u swoich dzieci, tym lepiej młodzież będzie przygotowana do świadomego, kreatywnego i rozsądnego odbioru mediów. Wczesna praktyka wychowania medialnego jest najlepszym sposobem bezpiecznego korzystania z mediów oraz zapobiegania zagrożeniom medialnych.

Zagrożenia medialne wśród nastolatków

Według Janusza Morbitzera (2016), media mogą być doskonałymi narzędziami wspierającymi rozwój intelektualny człowieka, ale mogą również stać się narzędziami jego intelektualnej degradacji, obiektem uzależnienia, niebezpieczeństwem dla dalszego rozwoju. Wśród nastolatków zaobserwować można nieustanną aktywność internetową, która przejawia się najczęściej w postaci bycia „pod telefonem”, który jest cały czas w zasięgu młodego użytkownika. Aktywność i gotowość bycia pod telefonem polega na sprawdzaniu telefonu pod kątem oczekiwanych i nadchodzących wiadomości, zdjęć czy filmów. Sytuacja ta spowodowała, że współczesną młodzież charakteryzuje wielozadaniowość, czyli wykonywanie kilku czynności naraz (Grinols, Rajesh, 2014). To znaczy, że współcześni uczniowie mają problemy ze skupieniem się na jednym zadaniu, zamiast tego wykonują wiele zadań jednocześnie. Aktywność w mediach społecznościowych, słuchanie muzyki, wyszukiwanie informacji w Internecie – to wszystko powoduje, że młody użytkownik nie może i nie potrafi skupić się na jednym zadaniu (Lim, Shim, 2016).

Według Erika Pepera i Richarda Harveya (2018) młodzi ludzie przejawiają uzależnienie w postaci ciągłej potrzeby sprawdzania telefonów w dzień i w nocy, nawet wtedy, kiedy nie ma nowych powiadomień, zaraz po przebudzeniu i tuż przed snem. Zdaniem wyżej wymienionych badaczy, takie użytkowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych może prowadzić – między innymi – do ograniczenia kontaktów z rówieśnikami, zaburzenia i rozproszenia uwagi, złego samopoczucia czy zaburzeń emocjonalnych.

Nowoczesne technologie komunikacyjne są narzędziami i – jak każde narzędzie – mogą być używane w sposób pozytywny, czyli taki, który przynosi korzyści zarówno

samemu użytkownikowi, jak i innym osobom, ale może być także wykorzystywane dysfunkcjonalnie – wtedy najczęściej sam użytkownik, ale również inni ludzie ponoszą tego konsekwencje (Pyżalski, 2011).

Zjawisko sextingu wśród nastolatków

Sexting to zjawisko polegające na przesyłaniu za pomocą telefonu komórkowego oraz sieci internet osobistych materiałów o charakterze erotycznym lub pornograficznym. W przypadku tego zjawiska można wyodrębnić dwie sytuacje. Pierwsza – to samodzielne wykonanie zdjęcia lub krótkiego filmu, a następnie dobrowolne i nieprzymuszone wysłanie go do innej osoby, z którą nadawca nie jest powiązany żadną relacją seksualną. Druga związana jest z wykonaniem własnego zdjęcia lub filmu, a następnie dobrowolne przekazanie materiału do osoby, z którą występują relacje seksualne (Ronatowicz, 2014). Takie materiały rozsyłane przez młodzież bardzo często mają na celu podniesienie własnej wartości, zwrócenie uwagi innych oraz zaspokojenie potrzeby bycia atrakcyjnym (Bębas, 2015).

Sexting stanowi coraz poważniejszy problem, występujący w grupie nastolatków. Potwierdzają to najnowsze badania zrealizowane pod koniec 2022 roku przez Thinkstat „Nastolatki 3.0”. W badaniach wzięło udział 4984 uczniów (VII i VIII klasa szkoły podstawowej oraz I i II klasa szkoły ponadpodstawowej). Według badań co trzeci nastolatek (32,7%) twierdzi, że zdarzyło mu się otrzymać czyjeś nagie lub półnagie zdjęcia za pośrednictwem internetu. Rodzice natomiast nie mają wiedzy w tym temacie. Jedynie 5,6% rodziców deklarowało, że ich dzieci otrzymały takie zdjęcia. Problem sextingu dotyczy nie tylko otrzymywania od znajomych lub nieznajomych nagich zdjęć lub filmów, ale – przede wszystkim – dobrowolnego i świadomego rozsyłania takich materiałów. Według przeprowadzonych badań, więcej niż co dziesiąty nastolatek wysłał swoje nagie lub półnagie zdjęcia za pomocą Internetu, natomiast tylko 1% rodziców przyznało, że wiedzą o takiej aktywności swoich dzieci (Raport „Nastolatki 3.0”, 2023, ss. 85–87).

Początkowo sexting stanowił pewien rodzaj nowej komunikacji romantycznej, jednak z czasem przerodził się w zjawisko wykraczające poza sferę prywatną. Uzyskane w ten sposób akty zaczęto przysyłać osobom całkowicie nieznanym lub też znanym wyłącznie z „sieci”, na ich prośbę lub z własnej inicjatywy (Kania, 2017). Rozsyłanie wśród młodzieży treści o charakterze erotycznym, to pomysł i sposób na przekazanie informacji rówieśnikom o swojej aktywności seksualnej oraz zainteresowaniach w tym temacie. Dla nastolatków to oryginalna rozrywka, medialna zabawa, możliwość zaistnienia w grupie rówieśniczej. Według Sylwestra Bębas (2015) sexting to również sposób na wyrażanie zainteresowania płcią przeciwną, przeżywanie

pierwszych fascynacji i doświadczeń seksualnych. Bardzo często jednak młodzi ludzie, rozsyłając swoje nagie lub półnagie zdjęcia czy filmy, nie mają świadomości, że ten materiał, udostępniony w sieci, może zostać wykorzystany przez inne osoby w różny sposób (Bębas, 2015).

Popularne w ostatnim czasie – szczególnie wśród nastolatków – zjawisko sextingu może prowadzić do poważnych konsekwencji, takich jak naruszenia prywatności, szantaż czy niewłaściwe wykorzystanie treści. Z tego powodu omawiane zagadnienie wymaga szczególnej uwagi i edukacji młodzieży w zakresie bezpiecznego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Cyberprzemoc – problem dzieci i młodzieży

Cyberprzemoc, czyli przemoc z użyciem technologii informacyjno-komunikacyjnych w postaci telefonu komórkowego i internetu. Termin ten używany jest w kontekście przemocy rówieśniczej. Formy, jakie najczęściej przyjmuje, to przede wszystkim: nękanie, straszenie i szantażowanie przy użyciu sieci, a także publikowanie i rozpowszechnianie ośmieszających i kompromitujących ofiarę zdjęć, filmów i informacji.

W odróżnieniu od tradycyjnej przemocy, cyberprzemoc charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy. Ponadto, na znaczeniu traci klasycznie rozumiana „siła”, mierzona cechami fizycznymi czy społecznymi, a atutem sprawcy staje się umiejętność wykorzystywania możliwości, jakie dają media elektroniczne (Andrzejewska, 2009). Obecnie zjawisko cyberprzemocy jest określane jako zachowanie wyrządzające szkody emocjonalne, realizowane z użyciem środków elektronicznych (Król, Zawadzki, 2020). Zdaniem Sharlene Chadwick (2014), cyberprzemoc może przyjmować formę bezpośrednią lub pośrednią i może zawierać:

- bezpośrednio nękanie lub zastraszanie;
- publikowanie złośliwych treści;
- atakowanie systemów komputerowych;
- celowe ustawianie systemów komputerowych, aby wykluczyć daną osobę;
- podszywanie się pod czyjąś tożsamość, aby oczernić i fałszywie przedstawić rzeczywistość.

Cyberprzemoc – w odróżnieniu od innych form agresji internetowej – charakteryzuje się:

- intencjonalnością działań (po stronie sprawcy),
- nierównowagą sił (w odniesieniu do relacji sprawca-ofiara),
- powtarzalnością działań (w odniesieniu do liczby i systematyczności zachowań prześladowczych).

Sprawca zazwyczaj ma przewagę dzięki posiadanym kompetencjom cyfrowym, a materiały umieszczane w sieci, kompromitujące ofiarę, zaczynają żyć własnym życiem i bardzo trudno poddają się likwidacji i wymazaniu (Ogonowska, 2018). Cyberprzemoc wywiera negatywny wpływ na wiele aspektów życia młodych ludzi, w tym narusza ich prywatność, prowadzi do zaburzeń psychicznych, emocjonalnych, stanów depresyjnych, wywołuje poczucie lęku, samotności oraz ogólnego zagrożenia (Zhu, Huang, Evans, Zhang, 2021).

Wymienione zagrożenia medialne to jedynie niewielka część zjawiska. Warto zauważyć, że niezwykle istotne są wszelkie działania edukacyjne, podkreślające, że cyberprzestrzeń jest miejscem spotkania różnych osób. W związku z tym konieczne jest stworzenie i przestrzeganie zasad, które mają zapobiec niebezpieczeństwom i potencjalnym konfliktom interpersonalnym. Chodzi o to, by być świadomym konsumentem treści internetowych, ale – co jeszcze ważniejsze – świadomym konstruktorem tych treści (Pyżalski, 2011).

Jeśli chcemy być pedagogami czy rodzicami, którzy w sensowny sposób towarzyszą swoim dzieciom w erze cyfrowej, to musimy się wystrzegać uproszczeń i powierzchownego spojrzenia na nowe media i ich rolę w życiu młodych ludzi. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, kiedy dochodzi do zachowań dysfunkcyjnych (Pyżalski, 2011) takich jak cyberprzemoc czy sexting.

Znaczenie edukacji medialnej w zapobieganiu zagrożeniom medialnym

W ujęciu Janusza Morbitzera (2016) edukacja medialna jest wiedzą, ale przede wszystkim – sztuką mądrego z nich korzystania, traktowania ich jako narzędzi służących do poznawania prawdy o świecie. Według Doroty Bis (2018) ma na celu wyposażenie przede wszystkim dzieci, ale również młodzieży w określoną wiedzę i umiejętności, pozwalające na świadomy, prawidłowy i krytyczny odbiór przekazów medialnych. Istotna jest umiejętność posługiwania się technologią informacyjno-komunikacyjną, stanowiącą pomoc i wsparcie w rozwoju intelektualnym oraz procesie komunikacji społecznej.

Głównym zadaniem edukacji medialnej jest przygotowanie młodych ludzi do właściwego funkcjonowania w danej rzeczywistości – w świecie postaw i wartości, w kontekście dokonywanych wyborów i podejmowanych decyzji. Realizacja kształcenia medialnego wśród dzieci i młodzieży daje podstawy do wychowania człowieka, który poza gromadzeniem wiedzy i doświadczeń, potrafi również funkcjonować w społeczeństwie informacyjno-komunikacyjnym, umiejętnie ko-

rzysta z technologii i techniki, a zdobyta wiedza pozwala mu uczynić jego życie lepszym i bardziej wartościowym (Bis, 2018, ss. 100–101).

Zapobieganie zagrożeniom medialnym wiąże się, przede wszystkim, z obecnością osoby dorosłej podczas korzystania przez dzieci z różnych mediów i multimediów. Taka postawa rodziców jest istotnym elementem zapewnienia bezpieczeństwa oraz prawidłowego poruszania się dzieci i młodzieży w rzeczywistości medialnej. Rodzice i opiekunowie odgrywają kluczową rolę w monitorowaniu sposobu, w jaki dzieci korzystają z mediów i kierowaniu nim.

W przygotowaniu dzieci i młodzieży do bezpiecznego korzystania z nowych technologii powinni brać udział zarówno rodzice, jak i nauczyciele. W ten sposób osoby dorosłe z najbliższego otoczenia będą przyczyniać się do kształtowania bezpiecznej przestrzeni medialnej dziecka.

Pierwsze kontakty dziecka z mediami mają miejsce w środowisku rodzinnym. Bardzo często sami rodzice organizują medialną przestrzeń swoim dzieciom, często nie zwracając uwagi na to, czy te relacje są poprawne i bezpieczne. Z tego powodu właśnie edukacja medialna powinna mieć swój początek w środowisku rodzinnym. Zaangażowanie rodziców w wychowanie medialne swojego dziecka jest szansą na budowanie świadomości i dojrzałości najmłodszych w prawidłowym odbiorze mediów. W ten sposób sami rodzice mogą chronić swoje dzieci przed zagrożeniami medialnymi (Nowicka, 2020). Przygotowanie dzieci i młodzieży do bezpiecznego poruszania się w społeczeństwie informacyjnym stanowi wyzwanie, zwłaszcza dla rodziców, którzy powinni być wyposażeni w nową wiedzę i umiejętności o charakterze medialnym.

Według Anny Kaczmarek (2013) edukacja medialna powinna ukształtować kompetencje medialne u dzieci i młodzieży korzystających z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wychowanie medialne powinno również polegać na uczeniu rozumienia i interpretowania treści komunikatów medialnych, poznawaniu nowych możliwości komunikacyjnych we współczesnych mediach. Natomiast kompetencje medialne autorka rozumie jako „połączenie wiedzy, rozumienia, wartościowania i sprawnego posługiwania się nowymi mediami” (s. 71).

W wychowaniu medialnym istotny jest również sposób użytkowania mediów przez rodziców. Dorośli swoim zachowaniem prezentują wzory, które będą przyjmowane przez najmłodszych. Agnieszka Ogonowska (2018) zwraca uwagę na trzy modele środowiska medialnego, jakie rodzice tworzą w domu. Modele te mają istotny wpływ na postawy i zachowania dzieci i młodzieży wobec nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Autorka wyróżnia intensywne, umiarkowane i ubogie środowisko medialne. W środowisku pierwszym życie rodziny koncentruje się wokół mediów, które towarzyszą we wszystkich aktywnościach domowych. Media są obecne podczas rozmów, posiłków, rozrywki, sprzątanania i uczenia się. W tym środowisku najmłodszy po-

siadają w swoich pokojach własne media i bardzo często korzystają z nich poza kontrolą i wiedzą rodziców. Rodzice natomiast bardzo rzadko włączają się w medialne aktywności swoich dzieci. To środowisko według A. Ogonowskiej jest najbardziej narażone na uzależnienia od mediów oraz inne zagrożenia medialne mające poważny wpływ na prawidłowy rozwój dziecka. W umiarkowanym środowisku medialnym rodzice swój czas poświęcają na aktywności związane z mediami, ale także na inne ważne dla dziecka działania. Rodzice wykazują zainteresowanie tym, z jakich treści medialnych korzystają ich dzieci oraz ile czasu poświęcają na nowe technologie. Rodzice również uczą swoje dziecko bezpiecznych zachowań, tłumaczą mu treści przekazów, chętnie uczestniczą w aktywnościach medialnych swoich dzieci. W ostatnim – ubogim środowisku medialnym – na wszystkie działania o charakterze medialnym przeznacza się bardzo mało czasu. W zamian za to rodzice poświęcają swój czas na wspólne rozmowy, prace domowe, aktywności sportowe, ulubione zabawy. Korzystanie z mediów odbywa się według ustalonych wcześniej zasad, których wszyscy w rodzinie przestrzegają. Są to między innymi: monitorowanie aktywności medialnych dzieci, troska o rozwijanie kompetencji medialnych i cyfrowych, zaangażowanie w wybór właściwych i wartościowych programów, filmów i bajek (Ogonowska, 2018).

Zaangażowanie rodziców w wychowanie medialne swojego dziecka jest szansą na budowanie świadomości i dojrzałości najmłodszych w prawidłowym odbiorze mediów. W tym przypadku niezbędna staje się edukacja medialna w rodzinie, dzięki której sami rodzice mogą chronić swoje dzieci przed zagrożeniami medialnymi (Nowicka, 2020). Jeśli weźmiemy pod uwagę poprawność funkcjonowania mediów w rodzinie, codzienne czynności rodziców w środowisku domowym mogą przyjmować następujący charakter:

- Działania uwzględniające media i multimedia – wspólne oglądanie programów telewizyjnych, filmów i bajek. Prowadzenie z dziećmi rozmów na temat występujących w bajkach, grach komputerowych bohaterów. Wspólna analiza podejmowanej problematyki w oglądanych przekazach medialnych, interpretacja reklam telewizyjnych i internetowych, przegląd ofert stacji telewizyjnych, odpowiednich dla najmłodszych odbiorców.
- Czynności integrujące media z działaniami tradycyjnymi – wspólne wyjścia do kina, teatru, zabawy organizowane w oparciu o historie zaczerpnięte z oglądanych filmów i bajek, czy od ulubionych bohaterów.
- Czynności o charakterze tradycyjnym – organizacja czasu wolnego dziecka w taki sposób, aby przeważały głównie aktywności tradycyjne, takie jak: czytanie ulubionych bajek, lektur, czasopism, wspólne rozmowy podejmujące ważne tematy dla dziecka, spędzanie czasu wolnego na świeżym powietrzu, przy grach planszowych i karcianych, zabawy ruchowe, plastyczne, kulinarne (Nowicka, 2019).

Obecność rodziców w wychowaniu medialnym jest szczególnie istotna, taką potrzebę podkreślają zarówno dzieci, jak i młodzież. Potwierdzają to polskie badania EU Kids Online z roku 2018, obejmujące grupę 1433 uczniów w wieku 9–17 lat. Użytkownicy technologii informacyjno-komunikacyjnych zostali zapytani o to, na jakie wsparcie w zakresie bezpiecznego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych mogą liczyć ze strony rodziców. Z przeprowadzonych badań wynika, że ponad połowa (57,9%) uczniów w wieku wczesnoszkolnym (9–10 lat) decyduje się na rozmowę z rodzicami na temat tego, co w Internecie budzi ich niepokój lub zdenerwowanie. 49,2% dzieci prosi rodziców o pomoc w sytuacji napotkanej w internecie, z którą nie radzą sobie samodzielnie. 35,9% młodych użytkowników internetu sami rozpoczynają rozmowy z rodzicem na temat tego, co robią w internecie a 33% dzieci pyta rodziców o radę, jak zachować się w określonej sytuacji, występującej w internecie. Badania prowadzone w grupie starszych uczniów pokazują, że im dzieci starsze, tym rzadziej zwracają się o pomoc. Mimo to, znacząca część nastolatków – 33,9% w grupie 15–17 lat – nadal poszukuje kontaktu z rodzicami, aby porozmawiać o swoich doświadczeniach w Internecie (Pyżalski, Zdrodowska, Tomczyk, Abramczuk, 2019).

Edukacja medialna jest procesem ciągłego uczenia się i dostosowywania się do zmieniającego się środowiska medialnego. W procesie tym powinni aktywnie uczestniczyć rodzice oraz nauczyciele, którzy kontynuować będą wychowanie medialne w szkole. Podstawowym zadaniem nauczyciela edukacji medialnej będzie kształtowanie umiejętności i postaw uczniów wobec technologii informacyjno-komunikacyjnych. Jego zadania obejmują nie tylko przekazywanie wiedzy, ale także rozwijanie umiejętności praktycznych, wspieranie bezpiecznego korzystania z mediów i budowanie świadomości cyfrowej.

Realizacja edukacji medialnej przy pomocy nauczyciela w klasach I–III obejmować może następujące obszary:

- budowanie wczesnej wrażliwości i prawidłowej postawy wobec poprawnego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- zapobieganie zagrożeniom medialnym poprzez wczesną i skuteczną edukację w zakresie prawidłowego korzystania z narzędzi cyfrowych jest szansą na kształtowanie u dzieci świadomości w zakresie prawidłowego posługiwania się mediami, takiego korzystania, aby nie szkodzić drugiej osobie. Podejmowanie tematów dotyczących zagrożeń takich jak cyberprzemoc, uzależnienie od mediów, nieodpowiednie treści, nauczyciel buduje i rozwija wiedzę, która pomoże zrozumieć na czy polegają najważniejsze zagrożenia i w jaki sposób należy się przed nimi chronić;
- rozwijanie umiejętności rozumienia języka mediów w przekazach medialnych skierowanych do najmłodszych, takich jak: reklama, bajka czy film, rozumie-

- nie treści pozytywnych i negatywnych, odróżnianie świata fikcyjnego od rzeczywistego;
- połączenie technologii informacyjnych z procesem nauczania i uczenia się, włączając do procesu kształcenia technologie informacyjno-komunikacyjne nauczyciel prezentuje możliwości edukacyjne nowych mediów, nowe rozwiązania, które w przyszłości mogą być pomocne w zdobywaniu wiedzy i umiejętności przez ucznia;
  - rozwijanie umiejętności swobodnego posługiwania się technologią informacyjną, poznanie nowych urządzeń cyfrowych, aplikacji, programów oraz możliwości ich zastosowania w nauce i rozrywce;
  - zaangażowanie środowiska rodzinnego w proces przygotowania dzieci do bezpiecznego korzystania z technologii informacyjnych w domu i w szkole.

Podjęmowane przez nauczyciela czynności dydaktyczno-wychowawcze stanowią połączenie, kontynuację lub uzupełnienie działań związanych z wychowaniem medialnym, rozpoczętych w środowisku rodzinnym. To nauczyciel prezentuje i wyjaśnia zasady prawidłowego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych, organizuje sytuacje, w których uczniowie będą mieli okazje sprawdzić swoją wiedzę i umiejętności w zakresie prawidłowego stosowania nowych mediów w nauce i rozrywce. Praktykowana przez nauczyciela edukacja medialna stanowi cenny drogowskaz, naprowadzający dzieci i młodzież na właściwą drogę poruszania się w rzeczywistości medialnej.

Zakończenie

Według Piotra Drzewieckiego (2010) wychowanie do mediów powinno mieć miejsce przede wszystkim w rodzinie, która jest podstawowym środowiskiem wychowawczym, i najczęstszym miejscem odbioru mediów. Jednak samo wychowanie w rodzinie nie jest wystarczające. Skuteczna edukacja medialna stanowi proces dwóch współpracujących i uzupełniających się środowisk. Środowiska rodzinnego i szkolnego. Wychowanie medialne powinno mieć swój początek w rodzinie (w postaci swobodnych rozmów na temat oglądanych treści w mediach, przyjmowania właściwych wzorów korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych). To rodzice – w porozumieniu z dzieckiem – powinni ustalić zasady bezpiecznego i rozsądnego korzystania z mediów znajdujących się w domu. Powinni wykazać zainteresowanie tym, z jakimi treściami mają kontakt ich dzieci, zadbać o aktywny sposób spędzania wolnego czasu. Edukacja medialna zapoczątkowana i praktykowana w domu nie jest jednak wystarczająca. Rozwijanie umiejętności bezpiecznego korzystania z mediów powinno być kontynuowane w szkole przy pomocy kompetentnych nauczycieli.

Wychowanie młodzieży do prawidłowego funkcjonowania w cyfrowym świecie powinno skutkować umiejętnością oceny konsekwencji swoich działań, odpowiedzialnością za wykorzystywanie materiałów dostępnych w Internecie oraz ich publikowanie. Jak słusznie zauważa Julia Barlińska (2009), przed rodzicami i szkołą stoi zadanie wzbogacenia dotychczasowych działań na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w świecie zdominowanym przez media.

Bibliografia

- Andrzejewska, A. (2009). Ryzyko uzależnień dzieci i młodzieży od mediów cyfrowych. W: J. Bednarek, A. Andrzejewska (red.), *Cyberświat: Możliwości i zagrożenia* (ss. 217–242). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Barlińska, J. (2009). Wpływ kontaktu zapośredniczonego przez komputer na nasilenie zachowań antyspołecznych i cyberprzemocy. *Dziecko Krzywdzone: Teoria, Bada- nia, Praktyka*, 1(26), 100–118.
- Bębas, S. (2015). „Sexting” - nowe zagrożenie wśród dzieci i młodzieży. *Labor et Educatio*, 3, 431–444.
- Bis, D. (2018). Wychowanie człowieka do mediów jako zadanie pedagogiki medialnej. *Roczniki Pedagogiczne*, 10(1), 97–112.
- Chadwick, S. (2014). *Impacts of cyberbullying, building social and emotional resilience in schools* [Wpływ cyberprzemocy, budowanie odporności społecznej i emocjonalnej w szkołach]. Cham: Springer.
- Drzewiecki, P. (2010). *Media aktywni: Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej? Program nauczania edukacji medialnej dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z opracowaniem metodycznym*. Otwock – Warszawa: Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW.
- Dusza, B. (2012). Edukacja medialna – zaniedbany obszar w domu i szkole. W: T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Nowe media w edukacji* (ss. 184–198). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Juszczyk-Rygałło, J. (2015). Wczesnoszkolna edukacja medialna jako wprowadzenie do edukacji całościowej. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Czę- stochowie. Pedagogika*, 24, 89–99.
- Kaczmarek, A. (2013). Edukacja medialna wobec zagrożeń cyberprzemocy i cyfrowego wykluczenia. *Kultura – Media – Teologia*, 13(2), 68–81.
- Kania, S. (2017). Nowe zachowania ryzykowne młodzieży: Charakterystyka i tenden- cje rozwoju. *Ogrody Nauk i Sztuk: Debiuty*, 7, 373–382.
- Król, K., Zawadzki, A. (2020). Zjawisko cyberprzemocy w kontekście bezpieczeństwa dzieci w sieci. *Edukacja, Terapia, Opieka*, 2, 179–197.

- Morbitzer, T. (2016). O filarach edukacji medialnej: Między starożytnością a współczesnością. W: N. Walter (red.), *Zanurzeni w mediach: Konteksty edukacji medialnej* (ss. 11–30). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Nowicka, E. (2019). Edukacja medialna w rodzinie a zapobieganie zagrożeniom medialnym. *Dyskursy Młodych Andragogów*, 20, 317–327.
- Nowicka, E. (2020). Rodzinna edukacja medialna przygotowaniem do funkcjonowania dziecka. *Wychowanie w Rodzinie*, 257–267, 22(1), 257–266. DOI: 10.34616/wwr.2020.1.257.266.
- Ogonowska, A. (2018). *Uzależnienia medialne: Uwarunkowania, leczenie, profilaktyka*. Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Pyżalski, J. (2011). *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Ronatowicz, W. (2014). Ryzykowne zachowania seksualne dzieci, młodzieży i młodych dorosłych w kontekście korzystania z technologii cyfrowych. *Rocznik Lubuski*, 40(1), 129–143.
- Zhu, Ch., Huang, S., Evans, R., Zhang, W. (2021), Cyberbullying Among Adolescents and Children: A Comprehensive Review of the Global Situation, Risk Factors, and Preventive Measures [Cyberprzemoc wśród młodzieży i dzieci: Kompleksowy przegląd globalnej sytuacji, czynników ryzyka i środków zapobiegawczych]. *Frontiers in Public Health*, 9, 1–12. DOI: 10.3389/fpubh.2021.634909.